15.5.2025

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

HE 38/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta

Yleistä rahoituslaista

Rahoitusmallia tulisi tarkastella kokonaisuutena eikä yksittäisinä pieninä muutoksina. Rahoitusmalli on monimutkainen ja vaikeatulkintainen, lisäksi esitetyt muutokset vaikeuttavat rahoitusmallin tulkintaa ja ymmärrettävyyttä edelleen. Rahoitusmallia tulisi kehittää rahoitusperiaatteen toteutumiseksi alueita kannustavalla sekä rahoitusta ennakoivalla, maltillisella ja kestävällä tavalla.

Rahoitusmallia tulisi laajemmin kehittää ja korjata, esimerkiksi jälkikäteistarkistus toteutuu liian hitaana rahoituksen korjauksen elementtinä, sillä kahden vuoden viive vaikeuttaa toiminnan johtamista ja kehittämistä sekä suunnittelua. Rahoituksen tulisi mukautua nopeammin hyvinvointialueilla tehtäviin toiminnallisiin muutoksiin, jotta toiminnalliset muutokset vaikuttaisivat nopeammin talouteen. Hyvinvointialueindeksi ei täysin vastaa hyvinvointialueiden kustannuksissa tapahtuvaa muutosta. Sen sisältö tulisi korjata vastaamaan todellista kustannusten muutosta hyvinvointialueilla. Lisäksi rahoitusjärjestelmän tulisi olla ennustettava ja muutosten vaikutus hallittavaa. Rahoitusjärjestelmän tulisi tukea hyvinvointialueiden taloudellista vakautta ja mahdollistaa toiminnan pitkäjänteinen suunnittelu ja toteuttaminen.

Asukasluvun muutokset vaikuttavat rahoitukseen suurella painolla, erityisesti hyvinvointialueet (esim. Satakunta, Kymenlaakso ja Etelä-Karjala) joilla asukasluku vähenee, palvelujärjestelmää ei pystytä muuttamaan rahoituksen vähentymistä vastaavalla tavalla. Rahoituksen laskennallisissa määräytymistekijöissä asukasluku huomioidaan yhtenä tekijänä, mutta tämän lisäksi asukasluku vaikuttaa kaikkiin muihinkin määräytymistekijöihin. Rahoitusmalli suosii niitä hyvinvointialueita, joilla väestömäärä kasvaa.

Hyvinvointialueiden rahoitusmalli perustuu laskennalliseen rahoitukseen, jossa paino on hyvinvointialueiden kirjaamiskäytännöissä ja sen laadussa. Tiedossa on, että siirryttäessä kuntapohjaisesta järjestelmästä hyvinvointialuepohjaiseen järjestelmään osa hyvinvointialueista on merkittävästi panostanut kirjaamiskäytännön kuntoon saattamiseen. Tämä on osaltaan vaikuttanut tietopohjan epätasaiseen laatuun hyvinvointialueiden välillä. Edellä mainitusta johtuen tietopohjassa on tapahtunut muutoksia, joiden vaikutuksesta rahoituksessa on tapahtunut siirtymää hyvinvointialueille, jotka ovat saaneet tietopohjaa korjattua.

Rahoituslaki muodostaa kokonaisuuden, jonka yksittäisten yksityiskohtien muuttamisella ei saavuteta sille asetettua alkuperäistä tavoitetta vaan koko järjestelmää tulee kehittää havaittujen epäkohtien poistamiseksi.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen perusteella kohdennettavan rahoituksen osuuden nostaminen ja hyte- kertoimen laskentatavan muutos

Hallitusohjelman tavoitteiden mukaisesti hyvinvointialueita kannustetaan panostamaan asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen. Siten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen (hyte) -kertoimen painoarvon nostaminen nykyisestä ja rahoituksen kannustavuuden lisäämistä voidaan pitää perusteltuna. Kannettavaa on, että hyte kertoimen korotuksen osuus rahoitetaan asukasperusteisuuden osuuttaa vastaavasti vähentämällä.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen mallin indikaattorit muodostuvat niistä tiedoista, jotka ovat saatavilla kaikilta hyvinvointialueilta. Hyvinvointialueiden tietopohjissa on vielä kehittämistarvetta ja puutteita ja on epäselvää tuottavatko indikaattorit tavoitellun vaikuttavuuden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi.

Hyvinvointialueiden erilaisista tietopohjista ja kirjaamiskäytännöistä johtuen tulee hyvinvoinnin ja terveydenedistämisen aineiston laatu varmentaa riittävällä tavalla. Aineiston oikeellisuus ja kattavuus tulee varmentaa ja sekä yhteensovittaa hyte -kertoimen laskennassa käytettävät tiedot mm. hoitoilmoitusaineistojen täydentämiseen hyvinvointialueille varattujen määräaikojen kanssa. Hyvinvointialueilla tulisi olla mahdollisuus osaltaan varmentaa laskennassa käytetty aineisto siltä osin, kuin se on sidoksissa hyvinvointialueiden tuottamiin tietoihin.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen perusteella vuodesta 2026 kohdennettavan rahoituksen huomiointi aluekohtaisissa siirtymätasauksissa

Siirtymätasausjärjestelmä on luotu osaksi rahoitusjärjestelmää tukemaan hyvinvointialueiden hallittua siirtymää aiemmasta kuntien rahoitukseen perustuvasta rahoitusmallista rahoituslain mukaiseen laskennalliseen rahoitukseen siirtymäkaudella v. 2023 - 2029.

Hyvinvointialueiden rahoituslaki on laaja kokonaisuus ja rahoitusjärjestelmää valmisteltaessa tiedostettiin, että rahoitusjärjestelmän toimivuutta tulee tarkastella hyvinvointialueiden toiminnan käynnistyttyä. Hyvinvointialueiden rahoitusjärjestelmää tulisi arvioida ja kehittää kokonaisuutena ja tunnistaa myös tilanteet, joissa rahoituksen niukkuus, sen tosiasiallinen kohdentuminen ja hyvinvointialueille muodostuneet alijäämät yhdistettynä talouden tasapainottamisvelvollisuuteen muodostavat selkeän riskin palvelujen turvaamiselle hyvinvointialueilla. Rahoituksen siirtymätasausjärjestelmän toimivuutta tulisikin arvioida ensisijaisesti kokonaisuutena ja osana rahoitusjärjestelmää, eikä yksittäisinä linjauksina sen päivittämisestä tai päivittämättä jättämisestä.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen perusteella vuodesta 2026 kohdennettava rahoitus on perusteltua huomioida osana siirtymätasausjärjestelmää, koska se on osa rahoituksen kokonaistarkastelua eikä yksittäinen muutos rahoitusjärjestelmässä.

Terveyden-, vanhusten- ja sosiaalihuollon laskennallisten kustannusten painotukset

Rahoituksen tulee seurata toimintaa ja siinä tapahtuvia muutoksia. Sosiaali- ja terveydenhuollon rahoituksessa terveyden-, vanhusten- ja sosiaalihuollon palvelujen käyttöä kuvaaviin laskennallisten kustannusten painotuksiin tehtävä lakisääteinen päivitys on perusteltu. Se perustuu vuoden 2023 kustannustietoihin. Lakisääteinen päivityksen myötä kustannusten jakauma eri toimintojen välillä muuttuu ikärakenteen muuttuessa ja se siirtää painopistettä sosiaali- ja vanhustenhuoltoon. Painotusten tarkastelu tulisi tehdä pelkästään hyvinvointialueiden palveluluokkakohtaisten tilinpäätöstietojen perusteella. Hyvinvointialueiden rahoituksessa tapahtuvat tehtävät muutokset eivät kerro vastaavista palvelujen kustannusten muutoksista eri palveluluokissa.

Aluekohtaisten terveyden-, vanhusten- ja sosiaalihuollon tarvekertoimien laskenta kahden vuoden tarvekertoimien keskiarvona

Tarvekertoimien laskeminen kahden vuoden tarvekertoimien keskiarvona on perusteltua. Se lisää rahoituksen ennakoitavuutta, koska se vähentää hyvinvointialueiden alkuvaiheen tietopohjan puutteista johtuvaa tietopohjan täydentymisestä johtuvia rahoituksen ennakoimattomia muutoksia. Muutoksen tulisi olla voimassa määräaikaisesti ja siitä on hyvä luopua tietopohjan tietojen laadun parantuessa.

Hyvinvointialueiden toiminnan myötä ja tietoja toimittavien organisaatioiden määrän vähentyessä erilaiset sosiaali- ja terveydenhuollon rekisteritietojen kattavuus ja tietojen laatu paranee edelleen. Hyvinvointialueilla on myös voimakas insentiivi panostaa tietojen laatuun, sillä niillä on suora vaikutus rahoituksen määrään. Tämä väistämättä parantaa rekisteriaineistoja.

On rahoitusjärjestelmän uskottavuuden kannalta tärkeää, että rahoituksen kohdentamisperustana käytettävä lähdeaineisto on mahdollisimman ajantasaista, kattavaa ja laadukasta eikä perusteettomia rahoituksen vuosikohtaisia vaihteluja pääse syntymään aineiston heikon laadun vuoksi. Käytetyn hoitoilmoitusaineiston laadun parantamiseen ja varmentamiseen tulisi panostaa nykyistä enemmän, jolloin erillisiä tasapainotustoimia rahoituksen vaihtelujen ehkäisemiseksi ei tarvittaisi.

Pelastustoimen riskikertoimen tekijöiden ja niiden painokertoimien tarkistaminen

Esitettyihin tarkistuksiin pelastoimen riskitekijöihin ja niiden painokertoimiin ei ole tehty hyvinvointialuekohtaisia vaikutusarvioita. Vaikutusarviointien puuttuessa ei ole luotettavaa tietoa ottaa kanta esitettyihin muutoksiin ja miten se vaikuttaa hyvinvointialueen rahoitukseen. Hyvän hallinnon periaatteet edellyttävät säädöksiin esitetyiltä muutoksilta huolellista vaikutusarviointien laatimista.

Satakunnan hyvinvointialue

Jyrki Vatanen
talousjohtaja

Jakelu Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Tiedoksi Satakunnan hyvinvointialue kirjaamo, Tero Mäkiranta, Hannu-Pekka Neuvonen